

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ

ОЛІЙНИК Олег Вікторович - кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, головний консультант Інституту законодавства Верховної Ради України
УДК 342.9

В статті проаналізовані адміністративно-правові основи інформаційної безпеки.

Ключові слова: інформаційна безпека, адміністративне право, інформаційне право, національна безпека.

Розгляд напрямів вдосконалення адміністративно-правового регулювання, формування і забезпечення функціонування системи інформаційної безпеки доцільно починати з визначення її структури. Адміністративне право охороняє конституційні і законні інтереси людини і громадянина, суспільства і держави. Отже, інформаційна безпека як об'єкт адміністративно-правового регулювання та охорони конституційних прав і законних інтересів зазначених суб'єктів має наступну структуру, спрямовану на забезпечення: конституційних прав і свобод людини, громадянина, єдності їх прав і обов'язків; духовних, морально-етичних, культурних, історичних, інтелектуальних та матеріальних цінностей суспільства, його інформаційного і природного середовища; конституційного ладу, суверенітету, територіальної цілісності держави; політичної, економічної, соціокультурної, науково-технологічної, оборонної і державної безпеки, екологічної, власне інформаційної сфер тощо складових національної безпеки.

Ми розглядаємо інформаційну безпеку у широкому її розумінні як важливу складову національної безпеки і системоутворюючий фактор всіх інших видів безпек, які склада-

ють загальну систему національної безпеки. В сучасних умовах від стану забезпечення інформаційної безпеки залежатиме стан національної безпеки, сталий розвиток соціальної системи її виживання.

П.Гуревич на основі аналізу праці Е.Тоффлера звертає увагу на попередження автора про нові складності інформаційної епохи, соціальних конфліктах і глобальних проблемах, з якими має зіштовхуватися людство на рубежі двох століть. «Масштабні й інтенсивні перетворення торкаються не лише сфери господарства, економіки, політики і культури. Змінюються і фундаментальні основи відтворення людини як біологічного і антропологічного типу. Іншою стає практика освіти і мислення... Існуючі сьогодні соціокультурні інститути і технології управління повинні бути радикально реконструйовані. ... Змінюються масштаби нашого життя. На наших очах народжується епоха глобальної конкуренції. Позначається новий виток міжетнічних і геополітичних сутичок. Е.Тоффлер упевнений у тому, що дуже важливо як можна швидше адаптуватися до стрімких змін» [1].

М.Дмитренко у фундаментальній праці «Політична система України» звертає увагу на те, що нині жодна сфера життя не тільки окремих суспільств і держав, але і усього світового співтовариства не може функціонувати без розвинутої інформаційної структури, що в процесі формування інформаційного суспільства, яке є не тільки основою процвітання а також, що саме через інформаційне

середовище здійснюються загрози національній безпеці в різних сферах діяльності держави. І далі: «Ефективно протистояти інформаційним загрозам у сучасних умовах може лише добре організована державна система забезпечення інформаційної безпеки, що повинна здійснюватися при повній взаємодії всіх державних органів, недержавних структур і громадян» [2, с.391].

Небезпечною реальністю сучасної України є не сформованість системи забезпечення інформаційної безпеки, панує фрагментарний підхід. На концептуальному рівні у 1997 році Верховна Рада України в системі державної політики національної безпеки визначила лише власно інформаційну сферу, тобто сферу обігу інформації [3]. Закон України «Про основи національної безпеки», прийнятий у 2003 році закріплює підхід аналогічний концептуально визначеному у 1997 році. Доктрина інформаційної безпеки України затверджена Президентом України у 2009 році не тільки порушує чинне законодавство, а й дезінформує і дезорієнтує суспільство та державні інституції. Законодавчі і нормативно-правові акти, прийняті у 2010-2011 роках, в тому числі щодо адміністративної реформи [4, 5, 6, 7, 8] не наближають до системного і комплексного вирішення проблем забезпечення інформаційної безпеки. Інституційне забезпечення інформаційної безпеки залишається фрагментарним. Загальна система державно-управлінської діяльності та адміністративно-правового регулювання відносин у сфері забезпечення інформаційної безпеки залишається не сформованою.

Реалії сучасності змушують констатувати, що адміністративне право як фундаментальна галузь права – важливий та необхідний інструмент регулювання діяльності органів державної влади і місцевого самоврядування, державних і недержавних підприємств, установ і організацій, людини і громадянина, запізнюється із адекватними реагуванням на виклики світу, що швидко змінюється та породжує широкий спектр як зовнішніх, так і внутрішніх інформаційних загроз і небезпек. Лише виважене адміністративно-правове регулювання державно-управлінської діяльності, правовідносин

суб'єктів у сфері інформаційної безпеки в сучасних умовах перетворюється на важливий фактор забезпечення прогнозованості і керованості розвитку соціальної системи, захисту національних інтересів, закріплення за державою ролі активного і рівноправного гравця на світовій арені тощо.

При цьому доцільно наголосити про те, що ми не ставимо за мету дослідження теоретичних аспектів адміністративного права та адміністративно-правових відносин. Адміністративне право як система правових засобів формування публічно-управлінських відносин, організації і забезпечення публічно-управлінської діяльності, а також як галузь законодавства, галузь юридичної науки та навчальна дисципліна в Україні сформована як провідна галузь права. Здійснюється її подальше вдосконалення і систематизація. Відповідно до висновків відомого українського правознавця – адміністративіста В.Авер'янова в українському правознавстві основне навантаження у дослідженні проблем правовідносин зміщується у бік практичних аспектів, здійснюється активний пошук відповідей стосовно впливу теоретичних розробок на властивості суб'єктів правовідносин, їх прав і обов'язків у сфері державного управління. А також дослідження українських вчених створюють можливість перетворення дискусійних теоретичних міркувань у практичне русло державної життєдіяльності [9].

Досі залишаються дискусійними питання правової бази забезпечення інформаційної безпеки. Серед значної частини дослідників панують переконання, що правовою базою інформаційної безпеки є інформаційне право. Так, Б. Кормич відзначав складну і важливу роль, яку відіграє категорія прав та свобод людини і громадянина в сфері інформації та інформаційній безпеці, він пише:

По-перше, в демократичному суспільстві загально визнані права людини і громадянина в сфері інформації виступають основним критерієм, що характеризує стан інформаційної безпеки конкретної особи і суспільства в цілому.

По-друге, норми, що закріплюють права і свободи людини в сфері інформації, є стримуючим фактором свавілля держави і одним

із критеріїв обмеження держави у виборі способів і методів проведення політики інформаційної безпеки.

І, по-третє, самі права і свободи людини у сфері інформації можуть реалізуватися за наявності цілеспрямованої підтримки політичними рішеннями керівництва держави [10, с.133].

Доцільно також відзначити і ще деякі аспекти, на яких наголошує Б. Кормич, що як за суб'єктивним складом, так і за компетенцією механізм інформаційної безпеки повинен дещо відрізнятися від традиційного механізму державного управління, що інституціональний механізм інформаційної безпеки являє собою сукупність інститутів публічної влади та інститутів громадянського суспільства, до компетенції яких входить вирішення питань щодо забезпечення умов функціонування і розвитку інформаційної сфери [10, с.140-143]. Основні напрями забезпечення інформаційної безпеки автор розглядає через лише сферу обігу інформації, тобто її одержання, зберігання, використання, поширення та захисту [10, с.214-363].

Дослідники Л.Задорожня, М.Коваль В.Брижко, наголошуючи на актуальності проблеми законодавчого врегулювання питань інформаційної безпеки визначають: «Інформаційну безпеку можна розуміти, з одного боку, як безпосередньо захист інформації, і особливо – захист таємниці, комерційної інформації, інформації з обмеженим доступом, персональних даних тощо, з іншого – як захист інформаційних систем, які фактично є засобом передачі інформації» [11, с.27].

Таким чином, розгляд проблем інформаційної безпеки крізь призму одержання, зберігання, використання, поширення та захисту інформації, тобто – сферу інформаційних відносин, пов'язаних із обігом інформації неминуче невілює управлінську роль держави та адміністративно-правового регулювання відносин у цій сфері діяльності.

Приблизники широкого розуміння проблем інформаційної безпеки розглядають цю сферу діяльності не тільки крізь призму інформаційних відносин, а і через систему державно-управлінської діяльності. Так, В.Ліпкан в процесі аналізу системи забез-

печення інформаційної безпеки наголошує: «Основу даної системи складають органи, сили та засоби забезпечення інформаційної безпеки, які вживають систему адміністративно-правових, інформаційно-аналітичних, організаційно-управлінських та інших заходів, спрямованих на забезпечення стійкого функціонування системи державного управління» [12, с.219-220].

На основі аналізу методів інформаційного права І.Бачило визначає сполучення з конституційним регулюванням, адміністративними засобами забезпечення особливостей інформаційної діяльності, залучення всього арсеналу регулюючих, контролюючих, примусових, каральних і стимулюючих заходів в процесі забезпечення додержання законодавства і реакції держави на правопорушення – пояснює і проблему місця інформаційного права і системи права в цілому. На думку автора дослідження: «Базовою галуззю права для регулювання відносин, пов'язаних із інформаційною діяльністю, – відносин у галузі зв'язку і комунікацій є адміністративне право (виділено автором), і на цій підставі... самостійну галузь інформаційне право належить відносити до ряду адміністративного права, що не виключає його зв'язку з іншими галузями публічного права (кримінальним, фінансовим, екологічним тощо) [13, с.8].

В.Колпаков і О.Кузьменко вважають, що адміністративне право, зберігаючи свою «самобутність», виражену в його предметі та методи, тісно взаємодіє практично з усіма існуючими галузями права, що ця взаємодія охоплює своїм регулятивним впливом різні сфери державного та суспільного життя. При цьому автори праці звертають увагу на те, що державна управлінська діяльність перебуває під прямим впливом процесів, які відбуваються у суспільстві, і насамперед в економіці, що неминуче позначається на змісті адміністративного права та характері адміністративно-правового регулювання [14, с.43].

Ми солідарні з висновками В.Колпакова і О.Кузьменка про вплив сучасних реалій на систему державного управління, зміст адміністративного права та характер адміністративно-правового регулювання. При

АНОТАЦІЯ

У статті проаналізовано адміністративно-правові засади інформаційної безпеки.

SUMMARY

The article analyzes the administrative and legal aspects of the information security.

цьому вважаємо, що система державного управління та адміністративне право має адекватно реагувати на виклики кожного етапу розвитку цивілізації. Інформаційна революція, глобалізаційні інформаційні процеси, широкий спектр нових негативних інформаційних безпекогенних чинників перетворили інформаційну безпеку на категоричний імператив сучасності як важливіший об'єкт адміністративного права та сферу адміністративно-правового регулювання. Реальністю є те, що адміністративно-правові відносини регулюються окремими законодавчими і нормативними актами концептуально неузгодженими, які містять декларативні положення і певні колізії та не мають необхідного наукового підґрунтя. Стосовно систематизації адміністративного законодавства та одну із її форм – кодифікацію процес знаходиться на стадії дискусійних обговорень науковцями, законодавцями та управліннями.

Література

1. Гуревич П. Метаморфозы власти / П. Гуревич // Библиотека социологии.-26.02.2011. <mhtml:file://C:/dokuments and setting/Администратор/Рабочий стол/дисс. Россия>.
2. Дмитренко М.А. Політична система України: розвиток в умовах глобалізації та інформаційної революції: Монографія/ видан.друге з доп. та змінами / Дмитренко М.А. – К.:Університет «Україна», 2011.-820 с.
3. Концепція (основи державної політики) національної безпеки України: Схвалено постановою Верховної Ради України від 16.01.1997 // Урядовий кур'єр. – 1997. – 06 лют.
4. Закон України “ Про засади внутрішньої і зовнішньої політики від 01.07.2010 // Відомості Верховної Ради України. –

2010. – № 40. – Ст. 527.

5. Закон України “Про інформацію” в редакції Закону від 13.01.2011 // Голос України. – 2011. – 19 лют.

6. Закон України «Про доступ до публічної інформації» від 13.01.2011.№2939-УІ//Голос України.2011.-09 лют.

7. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади: Указ Президента України від 09.12.2010 № 1085/2010// Оф.Інтернет-представництво Президента України-2010.-Оф.документи. Укази.

8. Питання оптимізації системи центральних органів виконавчої влади: Указ Президента України від 06.04.2011// Оф.Інтернет- представництво Президента України.-2011.-<http://www.president.gov.ua/documents/13340.html>

9. Авер'янов В. Адміністративне право України: доктринальні аспекти реформування / Авер'янов В. // Право України.-1998.-№8.

10.Кормич Б.А. Інформаційна безпека: організаційно-правові основи. Навч. посібн. / Кормич Б.А. – К.: Кондор, 2008. – с. 8 –213.

11. Задорожня Л.М. Питання вдосконалення законодавства України у сфері інформації та інформатизації/Додаток до наук. журналу «Правова інформатика» / Л.М. Задорожня, М.І. Коваль, В.М. Брижко. – К.: Академія правових наук, 2005.-31с.

12. Ліпкан В.А. Національна безпека України / Ліпкан В.А. // навч.посібник. 2-ге вид. – К.: КНТ,2009.-576с.

13. Бачило И.Л. Информационное право. Роль и место в системе права Российской Федерации / Бачило И.Л. // Государство и право.-2001.-№ 2.-С.5-14.

14. Колпаков В.Н. Адміністративне право України / В.Н. Колпаков, О.В. Кузьменко // підруч. – К.: Юрінком Інтер, 2003.-544 с.